

Elektronické účetní výkaznictví v České republice: empirická analýza implementace ESEF

Oto Křivanec*

Abstrakt:

Článek zkoumá, jak emitenti veřejně obchodovaných cenných papírů plní Nařízení EU o European Single Electronic Format (ESEF) a související pravidla České národní banky. Na základě sady kritérií článek empiricky hodnotí míru formálního naplnění povinností v oblasti elektronického zveřejňování účetních závěrek na vzorku českých emitentů. Analýzou dat za rok 2020 bylo zjištěno, že emitenti, kteří jsou součástí ekonomických celků, za které je sestavována konsolidovaná účetní závěrka podle IFRS, plní formální povinnosti při zveřejňování výročních zpráv ve větším rozsahu než emitenti, kteří sestavují pouze individuální účetní závěrku podle IFRS. Dále byla zjištěna vyšší míra plnění povinností u emitentů patřících do finančního sektoru v porovnání s jednotkami mimo finanční sektor. V neposlední řadě ověření účetní závěrky velkými auditorskými společnostmi je spojeno s mírně vyšší mírou plnění povinností oproti emitentům, kteří mají ověřenou účetní závěrku auditorem nepatřícím do skupiny „velké čtyřky“.

Klíčová slova: XBRL; ESEF; Účetní závěrka.

JEL klasifikace: O33, M41.

1 Úvod

Hlavním důvodem pro zavedení ESEF (European Single Electronic Format) je snaha o větší *transparentnost zveřejňovaných závěrek*. Východiskem je Směrnice EU o transparentnosti, která od společností vyžaduje standardizované podávání zpráv v elektronické podobě, konzistentně strukturované a přístupné napříč různými mechanismy ukládání. Směrnice EU č. 2004/109/ES klade požadavky na průhlednost informací o emitentech, jejichž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu. Tato směrnice byla novelizována roce 2013 směrnicí č. 2013/50/EU. Cílem této novely bylo zejména snížit administrativní zátěž malých a středních emitentů, dále zlepšení jejich přístupu ke kapitálu a v neposlední řadě zefektivnění systému průhlednosti, zejména s ohledem na zveřejňování informací o vlastnictví společností. Směrnice č. 2013/50/EU měla být provedena do vnitrostátních právních předpisů zemí EU do 26. listopadu 2015.

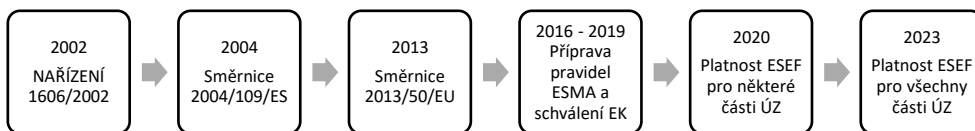
* Oto Křivanec; Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta financí a účetnictví, katedra finančního účetnictví a auditing, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; <zkrio08@vse.cz>.

Článek je zpracován jako výstup projektu *Dopady digitalizace v účetnictví* evidovaného Interní grantovou agenturou VŠE v Praze pod označením F1/39/2019.

Jednou z forem realizace této směrnice je ESEF. ESEF cílí na to, aby emitenti cenných papírů na regulovaných kapitálových trzích v EU připravili a zveřejnili své konsolidované účetní závěrky v elektronické podobě tak, že jejich jednotlivé části budou sémanticky označeny prostřednictvím taxonomie XBRL, která byla vytvořena pro účetní závěrky sestavené v souladu s Mezinárodními standardy účetního výkaznictví (IFRS), a po takovém označení zveřejněny prostřednictvím formátu XHTML (Extensible Hypertext Markup Language). Klíčovou výhodou formátu ESEF je, že umožňuje strojové (počítačem) čtení účetních závěrek zveřejněných v jazyce XHTML. Takové závěrky je možno snadno softwarově procházet, zpracovávat v nich obsažená data a automaticky je importovat do systémů uživatele informací z těchto závěrek. Z tohoto hlediska přispívá ESEF nejen k vyšší transparentnosti účetního výkaznictví, ale měl by i výrazně snížit náklady na zpracování informací z účetních závěrek na straně uživatelů. To by mělo mít v konečném důsledku pozitivní vliv na alokaci kapitálu a zprostředkovaně na ekonomický růst, což byly jedny z hlavních cílů, proč v roce 2002 bylo schváleno Nařízení č. 1606/2002/EU o používání mezinárodních účetních standardů pro účetní výkaznictví emitentů veřejně obchodovaných cenných papírů. Lze tedy konstatovat, že ESEF završuje harmonizaci účetního výkaznictví na kapitálových trzích EU započatou přechodem na jednotný systém účetního výkaznictví (IFRS) požadavkem na jednotnou technickou formu překládaných účetních závěrek. Po sjednocení obsahu tedy dochází ke sjednocení i formy účetního výkaznictví.

Evropský jednotný elektronický formát ESEF je formát elektronického účetního výkaznictví, prostřednictvím kterého jsou emitenti cenných papírů obchodovaných na regulovaných kapitálových trzích v EU povinni od 1. ledna 2020 připravit a zveřejnit své konsolidované účetní závěrky. ESEF je založený na XML a využívá taxonomii XBRL. Detaily formátu ESEF jsou popsány technickými standardy (RTS) vydanými Evropským orgánem pro cenné papíry a trhy (ESMA). Časový postup implementace ESEF je znázorněn na Obr. 1.

Obr. 1 Časový postup implementace ESEF

Zdroj: Vlastní tvorba.

Podle důvodové zprávy k návrhu zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s implementací právních předpisů Evropské unie týkajících se unie kapitálových trhů, je ESEF do českých právních předpisů implementován zákonem č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu a zákonem č. 93/2009 Sb. o auditorech a o změně některých zákonů (zákon o auditorech), a to zejména v § 118 odst. 3 zákona o podnikání na kapitálových trzích a v § 20 zákona o auditorech.

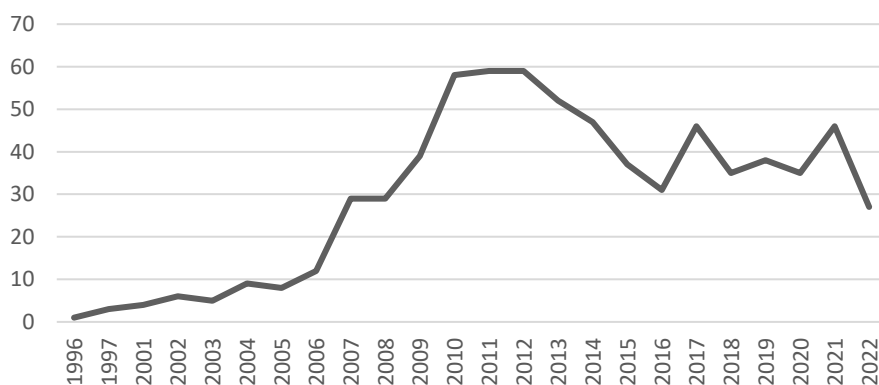
Samotné zveřejňování výročních zpráv emitenty upravuje návod vydaný Českou národní bankou, který obsahuje přehled požadavků na obsah, formu a způsob uveřejnění výroční zprávy, resp. konsolidované výroční zprávy. Tento návod rovněž řeší některé praktické poznámky na základě zkušeností s přezkumem výročních zpráv emitentů kótovaných cenných papírů v minulých letech.

Cílem tohoto článku je vyhodnotit splnění formálních povinností emitentů cenných papírů při zveřejňování účetních závěrek za rok 2020, tj. za první rok účinnosti Nařízení ESEF. Článek zkoumá, jak emitenti cenných papírů plní svou povinnost uloženou ESEF zveřejňovat své účetní závěrky v elektronické podobě na svých webových stránkách. Analýza byla provedena na vzorku emitentů cenných papírů získaném ze systému České národní banky SDAT. Článek je organizován následovně: na úvodní představení problematiky navazuje Kapitola 2, která rešeršuje relevantní literaturu. Kapitola 3 vymezuje metodologii výzkumu a Kapitola 4 prezentuje výsledky empirické analýzy. Závěrečná kapitola shrnuje hlavní poznatky a omezení výzkumu.

2 Rešerše literatury

Elektronické (digitální) účetní výkaznictví se stává předmětem účetního výzkumu od přelomu tisíciletí. Četnost publikací, ve kterých je zmiňován pojem XBRL nebo ESEF dle databáze publikací Scopus, je znázorněna na Obr. 2.:

Obr. 2 Počet publikací obsahující klíčová slova XBRL nebo ESEF

Zdroj: Vlastní tvorba na základě dat z databáze Scopus.

Graf ukazuje, že nejvíce klíčových slov se vyskytovalo v článcích zveřejněných v letech 2010 až 2012, dále lze pozorovat zvýšený výskyt klíčových slov v článcích zveřejněných mezi lety 2016 až 2021.

Články s danými klíčovými slovy se věnují tématu z různých pohledů. Jde o články zabývající se výhodami a vývojem elektronického výkaznictví, rozsahem, vývojem

a rozšířením XBRL jazyka, kvalitou a regulací elektronického výkaznictví. Následující rešerše se vztahuje chronologicky k období 2000 až 2021.

Už Lymer aj. (1999) uvádí: „Aktuální technologie používané společnostmi pro výkaznictví, především PDF a HTML, mají významné nedostatky. Jsou totiž neflexibilní a nepohodlné k používání. Neumožňují uživatelům vyhledávat informace na internetu a neumožňují efektivní práci s daty profesionálním i nezkušeným uživatelům. Je proto třeba vyvinout nový standard.“

Standard pro elektronické závěrky musí být čitelný pro člověka i automatizovaně pro počítač, což je naprosto fundamentální, ale náročný požadavek na elektronické výkaznictví. Standard musí umožňovat integraci nejen finančních, ale v budoucnu i nefinančních informací vzhledem k tomu, že nejenom účetní informace poskytují kompletní a nezkrácený obrázek o společnosti z pohledu uživatele.

Přestože PDF a další formáty významně posunuly způsob zveřejňování výkazů oproti papírovým metodám, tak téměř neposunuly samotné využití a práci se samotnými výkazy, pouze dematerializovaly jejich původně papírový nosič a umožnily tak jejich levnější a rychlejší doručení například e-mailem. Ve své podstatě představují pouze elektronický papír, přičemž zpracování dat musí provádět člověk ručně stejně jako dříve v papírové podobě. Nejčastěji jsou tak data z PDF formátu vytištěna na papír a opsána zpět ručně do počítače. Pokud někdo chce takto předané elektronické účetní závěrky podrobit hromadně komplexním výpočtům, porovnání s konkurenty nebo sledovat změny napříč účetními obdobími, musí data ručně přepsat do jiného SW nástroje.

Ukazuje se, že důraz na sémantiku (význam) oproti formě (grafické podobě) musí být klíčovou vlastností standardu pro elektronické výkaznictví. Proto například databáze EDGAR (Electronic Data Gathering, Analysis, and Retrieval system) používaná pro sběr dat od emitentů na regulovaném americkém kapitálovém trhu plně využívá pro tuto vlastnost XBRL. Data získaná z EDGAR je možno transformovat do požadované podoby, agregovat nebo desagregovat, a dále s nimi pracovat komplexním způsobem, a to vše díky silnému důrazu na sémantiku (Lymer aj., 1999).

Dle Bonsóna (2001) elektronické finanční výkazy byly navrženy na základě dvou hlavních hypotéz. První z nich předpokládá, že jejich cílovou skupinou jsou lidé. Druhá hypotéza předpokládá, že jejich cílovou skupinou jsou lidé (uživatelé) patřící do určité účetní skupiny nebo na kapitálový trh. Je zřejmé, že tyto hypotézy již nejsou přijatelné. První proto, že dnes je nezbytné, aby počítače rozuměly účetnímu jazyku, pro co nejsnadnější automatickou výměnu informací mezi počítači. Druhá hypotéza je nepřijatelná proto, že pro usnadnění globalizace trhů s cennými papíry je vhodné přijmout jednotná mezinárodní účetní pravidla. Tyto dvě podmínky musí být splněny. Odpovědí na první z nich je XBRL, Extensible Business Reporting. Z Bonsónova článku vyplývá, že přijetí mezinárodních standardů a používání

XBRL usnadní komunikaci informací jednotným způsobem, díky čemuž bude možné vyměňovat informace mezi jednotlivými členskými státy, a také umožní výměnu dat mezi počítači a přispěje k rychlejší finanční analýze.

Allam a Lymer (2003) se s rozvojem internetových technologií zaměřují na největší společnosti v pěti zemích světa. Zkoumají postupy online reportování 250 společností na konci roku 2001 a na začátku roku 2002 vytvořením analýzy společných faktorů zkoumaných společností. Výsledky poskytují nový pohled v této oblasti. Zejména ilustrují, jak jsou využívány interaktivnější aspekty internetových technologií. Jejich článek se dále zabývá vztahem mezi velikostí společností a úrovní jejich reportingových postupů a dále rozdíly mezi reportingovými postupy velkých společností kótovaných v daných zemích. Tyto výsledky ukazují, že se reportingové postupy společností v různých oblastech výrazně odlišují.

Dle Bonsóna a Escobara (2006) Evropská unie (EU) vypracovala řadu norem s cílem zvýšit transparentnost společností i finančních trhů prostřednictvím zveřejňování informací o společnostech na internetu. Začlenění zemí východní Evropy do EU vyvolává potřebu řešit dopad jejich začlenění na transparentnost trhů. Začlenění do EU v podstatě znamená, že společnosti z těchto zemí musí přijmout postupy transparentnosti požadované EU. Daný článek si klade za cíl zjistit, jaké jsou rozdíly mezi informacemi, které v současné době poskytují společnosti ze států východní Evropy, které nedávno vstoupily do EU nebo se k ní právě připojují, a informacemi požadovanými dle autorit EU. Dále se pokouší empiricky identifikovat proměnné, které by mohly mít určitý vliv na množství zveřejňovaných informací. Za tímto účelem byly shromážděny údaje od společností z každé z následujících zemí: Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Turecko. Výsledky ukazují statisticky významné souvislosti mezi rozsahem zveřejňování informací na internetu, velikostí společnosti, zda společnost působí ve finančním sektoru nebo zda pro audit účetní závěrky je využita jedna ze společností „velké čtyřky“.

Wagenhofer (2007) se pokouší posunout diskusi o vlivu internetu na účetní výkaznictví směrem k ekonomickému rámci. Přínos spočívá především v analýze ekonomických důsledků, které má vývoj internetu na finanční výkaznictví. Ukazuje, že informační technologie nemění vše. Principy, kterými se řídí jejich ekonomické účinky, zůstávají v podstatě nedotčeny. To znamená, že zveřejňování finančních informací se (stále) řídí pobídkami a kompromisy mezi náklady a přínosy. Článek aplikuje poznatky z literatury o zveřejňování finančních informací na internetové finanční výkaznictví a analyzuje potenciální dopady na poptávku a nabídku finančních informací. Apostolou a Nanopoulos (2009) se zaměřují na implementaci eXtensible Business Reporting Language (XBRL) pro Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) v Evropské unii. Článek prezentuje důkazy o přínosech, které plynou z implementace XBRL pro společnosti, investory a regulační orgány. Poskytuje také shrnutí technologie XBRL, složek taxonomie

a procesu implementace IFRS pro kótované společnosti. Nakonec se pokouší posoudit XBRL ve vztahu ke správě a řízení společností.

Dle Liu, Luo a Wang (2017) vzhledem k vysokým nákladům na vývoj a implementaci datových standardů, jako je eXtensible Business Reporting jazyk (XBRL), je důležité posoudit jejich vlivy před jejich použitím ve velkém měřítku. Bylo zjištěno, že přijetí XBRL mezi evropskými nefinančními firmami výrazně zvýšilo likviditu trhů a tím snížilo informační asymetrii. Největší přínosy vykazování v XBRL lze sledovat u větších firem, které mají dostatek zdrojů a odborné znalosti pro správnou implementaci této technologie. Ze závěrů vyplývá, že se XBRL ukazuje jako životaschopná možnost elektronického vykazování účetních závěrek. Dle Beerbauma, Piechockého a Webera (2018) s ohledem na vědeckou literaturu sice existuje koncepční konflikt mezi účetním standardem založeným na principech a taxonomií založenou na šablonách, ale z normativního hlediska taxonomie IFRS zlepšuje srovnatelnost a transparentnost podporující věrný a poctivý obraz účetní závěrky. Studie přispívá k debatě o zásadách vs. pravidlech. Novým aspektem je role IT ve strukturovaném elektronickém výkaznictví, které vyžaduje detailní a specifické požadavky, pro které má účetnictví založené na pravidlech výhody oproti účetnictví založenému na principech.

Faccia, Manni a Capitanio (2021) navrhuje a doporučuje dodatečný výkaz zisků a ztrát, který by obsahoval strukturované informace o životním prostředí, sociální oblasti a správě (ESG). Výkaz je uspořádán podle upraveného pohledu na přidanou hodnotu tak, aby odpovídal účelu zveřejňování informací o udržitelném rozvoji. Výše uvedený výkaz zisků a ztrát by měl být vhodný a přizpůsobitelný pro subjekty jakékoli velikosti a působící v jakémkoli odvětví. Tohoto cíle lze dosáhnout prostřednictvím přizpůsobeného vážení vstupů. Tento aplikovaný výzkum proto může vyplnit současnou mezeru ve zveřejňování finančních informací o ESG, zajistit srovnatelnost finančních výkazů a prostřednictvím standardizace podpořit další povinné zveřejňování informací (Faccia, Manni a Capitanio, 2021).

Markelevich, Fuller a Stuart (2021) analyzuje širokou škálu rozhodnutí regulačních orgánů po celém světě v procesu nařizování a zavádění používání XBRL ve finančním výkaznictví. Regulační orgány před zavedením XBRL, v jeho průběhu i po něm, činí rozhodnutí, která mají důležité důsledky jak pro náklady, které nesou společnosti, tak pro přínosy, které z nich mají uživatelé. Přestože široké přijetí XBRL nesporně přineslo značné výhody plynoucí z vytváření strukturovaných finančních údajů, jeho analýza specifikovala řadu významných možností pro regulační orgány, jak XBRL v další fázi jeho vývoje dále zdokonalit. Vzhledem k významu regulačních orgánů jako klíčových rozhodovacích orgánů, je každá implementace XBRL tak dobrá, jak dobrý je dohled regulačního orgánu. Níže je uvedena řada klíčových možností pro regulační orgány, jak zlepšit používání údajů založených na XBRL (Markelevich, Fuller a Stuart, 2021). Dle Zhang (2019) by někdo mohl namítat, že elektronické vykazování není problém autorit, která

stanovují pravidla pro účetnictví, resp. výkaznictví, ale měli by tento problém řešit specialisti z oblasti informačních a komunikačních technologií. Podobně jako jsme nechali tiskárny, aby tiskly naše účetní závěrky, tak bychom měli nechat programátory, aby doručili účetní závěrky v elektronických formátech. Protiargumentem je, že výkaznictví je nedílnou součástí účetní a auditorské profese. Je proto vhodné, aby si autority stanovující standardy výkaznictví udržely nejen základní kontrolu nad tím, co je vykazováno, ale také jakou cestou a jakým způsobem se budou účetní závěrky prezentovat a auditovat. Určitá míra standardizace by měla zaručit, že elektronické formáty výkaznictví budou poskytovat efektivně a ve veřejném zájmu kvalitní data pro jejich uživatele.

3 Metodologie a výsledky

V rámci empirické analýzy byly provedeny následující činnosti.

3.1 Výběr a stanovení skupiny účetních jednotek jejichž účetní výroční zprávy jsou zkoumány

Skupina účetních jednotek byla vybrána podle jediného kritéria - účetní jednotka musí být emitentem cenných papírů za rok 2021. Pro získání relevantní skupiny účetních jednotek byla využita databáze České národní banky, ze které byl seznam emitentů za rok 2021 extrahován. Výsledný seznam obsahuje 89 emitentů cenných papírů.

3.2 Získání výročních zpráv výsledné skupiny účetních jednotek

Samotné získání výročních zpráv probíhalo manuálně. Výroční zprávy byly stahovány z webových stránek účetních jednotek. Vyhledávání a stahování probíhalo na podzim roku 2021. V případě, že účetní jednotka neměla veřejně dostupné webové stránky, byl postup zakončen dotazem v internetovém vyhledávači. Dotaz obsahoval název účetní jednotky a slovo „výroční zpráva“. Tento postup často vedl k tomu, že u účetních jednotek, které neměly dostupné vlastní webové stránky, byla výroční zpráva přesto nalezena na webové adrese, která obsahovala doménu odpovídající názvu společnosti.

3.3 Stanovení sledovaných znaků dokumentů

Výběr sledovaných znaků vychází z české regulace ESEF, zejména z formálních a obsahových kritérií České národní banky. U výročních zpráv byly sledovány níže uvedené znaky.

Dostupnost na stránkách – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili výroční zprávu za rok 2020 na svých webových stránkách.

PDF – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili účetní závěrku ve formátu PDF.

Kopírovatelné PDF – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili výroční zprávu ve formátu PDF, ze kterého je možné uživatelsky kopírovat data obsažená v dokumentu.

ESEF – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili výroční zprávu ve správném formátu dle Nařízení ESEF.

TYP ESEF – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejňují účetní závěrku ve formátu iXBRL nebo xHTML.

Správné pojmenování – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů pojmenovali výroční zprávu dle požadavků ČNB.

Úplná účetní závěrka – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili úplnou účetní závěrku.

Ověřeno auditorem – znak vyhodnocuje, zda emitenti cenných papírů zveřejnili účetní závěrku, která byla ověřena auditorem.

Stanovisko auditora k ESEF – znak vyhodnocuje, zda existuje vyjádření auditora k účetní závěrce dle Nařízení ESEF.

IFRS konsolidovaná účetní závěrka – znak vyhodnocuje, zda jde o emitenta s povinností sestavovat IFRS konsolidovanou účetní závěrku.

Finanční sektor – znak vyhodnocuje, zda emitent patří do finančního sektoru. To, zda emitent patří do finančního sektoru bylo vyhodnoceno na základě předmětu podnikání v obchodním rejstříku.

Auditor z „V4“ – znak vyhodnocuje, zda auditorem účetní závěrky je auditní společnost ze skupiny „velké čtyřky“.

3.4 Analýza získaných dokumentů

Ze získaného seznamu emitentů a výše popsaných znaků byla vytvořena maticová struktura. Řádky této matice obsahují názvy emitentů cenných papírů. Sloupce matice obsahují sledované znaky výročních zpráv. Znaky jsou analyzovány následujícím způsobem.

Dostupnost na stránkách – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je znaku přidělena v případě, že je na webu společnosti dostupná výroční zpráva za rok 2020. Hodnota NE je přidělena v případě, že je na webu emitenta sekce obsahující výroční zprávy za předcházející období, ale ne za rok 2020 nebo nemá dostupné webové stránky. Hodnota NA je pouze v případě, že na webu účetní jednotky je informace o tom, že není možné z nějakého důvodu účetní závěrku sestavit.

PDF – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je dána v případě dostupného PDF. Hodnota NE v případě nezveřejněné PDF verze výroční zprávy. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá veřejně dostupné PDF.

Kopírovatelné PDF – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je přiřazena, když je na webu emitenta kopírovatelné PDF ve smyslu definice obsažené v odstavci 2.3. Hodnota NE je přiřazena v případě, že PDF nelze uživatelsky kopírovat. Hodnota NA je přidělena v případě, že emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá kopírovatelné PDF.

ESEF – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. ANO v případě, že je na webu dostupná ESEF výroční zpráva. NE pro případ, kdy je zveřejněná výroční zpráva, ale ne ve formátu ESEF. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

TYP ESEF – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty XHTML, iXBRL a NA. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

Správné pojmenování – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je přiřazena v případě použití správného pojmenování dle pravidel ČNB. Hodnota NE je použita v opačném případě. Hodnota NA je přidělena v případě, že emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá dostupnou výroční zprávu.

Úplná účetní závěrka – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. V případě, že výroční zpráva obsahuje úplnou účetní závěrku, je přiřazena hodnota ANO. V opačném případě je přiřazena hodnota NE. Hodnota NA je přiřazena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

Ověření o auditorem – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO v případě, že je součástí výroční zprávy část, která obsahuje ověření auditorem. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

Stanovisko auditora k ESEF – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

IFRS konsolidovaná účetní závěrka – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je přiřazena v případě, že jde o IFRS konsolidovanou účetní závěrku. Hodnota NE v případě, že jde o IFRS individuální účetní závěrku. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

Finanční sektor – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE. Hodnota ANO je přiřazena v případě, že emitent patří do finančního sektoru.

Auditor z „V4“ – v maticové struktuře znak nabývá hodnoty ANO, NE a NA. Hodnota ANO je přiřazena v případě, že je auditorem účetní závěrky společnost

z „velké čtyřky“. Hodnota NE je přiřazena, pokud je auditorem společnost mimo tuto skupinu. Hodnota NA je přidělena v případě, kdy emitent nemá dostupné webové stránky, respektive nemá výroční zprávu ve formátu ESEF.

4 Výsledky a diskuze

Po analýze provedené v odstavci 3.4. byly z vyplněné maticové struktury zjištěny četnosti k jednotlivým znakům. Vzhledem k odlišnému typu formátu ESEF u účetních jednotek, které sestavují IFRS individuální účetní závěrku a k povinnostem účetních jednotek sestavujících IFRS konsolidovanou účetní závěrku a k rozdílným velikostem účetních jednotek (emitentů), rozdělenému sektoru podnikání rozdílnému výběru auditora účetní závěrky, jsou na získaná data použita následující třídící kritéria podle, kterých bude provedeno hodnocení míry plnění formálních povinností emitentů cenných papírů při zveřejňování účetních závěrek za rok 2020.

Za prvé je maticová struktura vyhodnocena dohromady za celou skupinu emitentů bez použití třídícího kritéria. Za druhé je třídícím kritériem to, zda emitenti, zveřejnili IFRS konsolidovanou účetní závěrku nebo individuální IFRS účetní závěrku. Za třetí je použito kritérium, zda jsou emitenti z finančního sektoru nebo sektoru jiného. Za čtvrté je kritériem ověření účetní závěrky emitenta auditorem z „velké čtyřky“, respektive auditorem mimo „velkou čtyřku“.

Tabulka 1 zobrazuje četnosti za všechny emitenty cenných papírů. Ze získaných četností vyplývá, že 60 emitentů z celkových 89 emitentů zveřejnilo svou výroční zprávu. V případě zveřejnění výroční zprávy ve formátu ESEF splnilo svou povinnost 36 emitentů z celkových 89 emitentů. Z tabulky dále vyplývá, že 41 emitentů mělo ve své výroční zprávě uvedené stanovisko auditora k ESEF. Tedy počet emitentů, kteří měli ve své výroční zprávě stanovisko auditora k ESEF je větší než samotný počet zveřejněných výročních zpráv ve formátu ESEF.

Tab. 1 Celkové četnosti

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatelné PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditorem	Stanovisko k ESEF	IFRS konsolidovaná ÚZ	Finanční sektor	Auditor z „V4“
ANO	57	60	54	36	19	58	60	41	28	15	35
NE	31	5	8	28	41	0	0	19	43	74	24
NA	1	24	27	25	29	31	29	29	18	0	30

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

Tabulka č. 2 zobrazuje četnosti pro účetní jednotky, které sestavily IFRS konsolidované ÚZ.

Tab. 2 Četnosti pro IFRS konsolidované ÚZ

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatel né PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditorem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	27	27	26	21	7	26	28	22	184
NE	1	1	1	6	19	0	0	6	34
NA	0	0	1	1	2	2	0	0	6
Míra plnění	96,4%	96,4%	92,9%	75,0%	25,0%	92,9%	100,0%	78,6%	82,1%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

Pro porovnání je uvedena tabulka č. 3. Četnosti pro účetní jednotky, které sestavily IFRS individuální ÚZ. Z porovnání lze konstatovat, že míra splnění povinností je větší u účetních jednotek, které zveřejnily výročí zprávu s IFRS konsolidovanou účetní závěrkou.

Tab. 3 Četnosti pro IFRS individuální ÚZ

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatel né PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditorem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	30	33	28	15	12	32	32	19	201
NE	30	4	7	22	22	0	2	13	100
NA	1	24	26	24	27	29	29	29	189
Míra plnění	49,2%	54,1%	45,9%	24,6%	19,7%	52,5%	50,8%	31,1%	41%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

Tabulky č. 4 a č. 5 zobrazují četnosti podle kritéria třídící emitenty z finančního a nefinančního sektoru. Z tabulky č. 4 vyplývá, že míra plnění povinností je u emitentů patřících do finančního sektoru na vysoké úrovni. Z hodnot uvedených v tabulce č. 5 lze konstatovat, že míra plnění je různá.

Tab. 4 Četnosti emitentů z finančního sektoru

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatelné PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	14	14	13	11	3	14	14	12	95
NE	1	0	1	3	11	0	0	2	18
NA	0	1	1	1	1	1	1	1	7
Míra plnění	93,3%	93,3%	86,7%	73,3%	20,0%	93,3%	93,3%	80,0%	72,9%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

Tab. 5 Četnosti emitentů z nefinančního sektoru

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatelné PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	43	46	41	25	16	44	46	29	290
NE	30	5	7	25	30	0	0	17	115
NA	1	23	26	24	28	30	28	28	188
Míra plnění	58,1%	62,2%	55,4%	33,8%	21,6%	59,5%	62,2%	39,2%	49,0%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

Tabulky č. 6 a č. 7 zobrazují četnosti podle toho, zda účetní závěrku emitenta ověřil auditor ze skupiny společností „velké čtyřky“. Při porovnání těchto četností lze konstatovat, že míra plnění povinností je mírně vyšší u emitentů, u kterých ověřil účetní závěrku auditor ze skupiny společností „velké čtyřky“.

Tab. 6 Četnosti emitentů, u kterých audituje ÚZ auditor ze skupiny „V4“

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatelné PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	34	32	29	24	11	32	34	26	22
NE	1	3	3	10	23	0	0	9	49
NA	0	0	3	1	1	3	1	0	9
Míra plnění	97,1%	91,4%	82,9%	68,6%	31,4%	91,4%	97,1%	74,3%	79,3%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

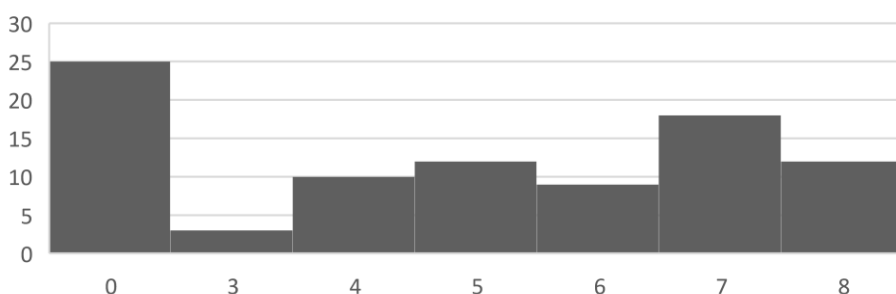
Tab. 7 Četnosti emitentů, u kterých audituje ÚZ auditor mimo skupinu „V4“

	Dostupnost na stránkách	Dostupnost PDF	Kopírovatelné PDF	Zveřejněné ESEF	Správné pojmenování	Úplná ÚZ	Ověřeno auditem	Stanovisko k ESEF	Celkem
ANO	19	23	21	11	7	23	23	14	141
NE	5	1	3	13	13	0	0	8	43
NA	0	0	0	0	4	1	1	2	8
Míra plnění	79,2%	95,8%	87,5%	45,8%	29,2%	95,8%	95,8%	58,3%	73,4%

Zdroj: Vlastní tvorba na základě výročních zpráv společností.

V rámci vyhodnocení bylo dále provedeno bodové hodnocení. Pokud v řádku emitenta je u znaku vyplněno ANO, tak je přidělen jeden bod. Do hodnocení vstupuje 8 znaků. Maximální možný počet získaných bodů je 8. Hodnocení bylo provedeno podle čtyř kritérií – nejprve pro celou skupinu emitentů, za druhé pro účetní jednotky se zveřejněnou IFRS konsolidovanou účetní závěrkou, respektive účetní jednotky se zveřejněnou IFRS individuální účetní závěrkou, za třetí pro emitenty patřící do finančního, respektive nefinančního sektoru, za čtvrté pro emitenty, kteří mají ověřenou účetní závěrku auditorem z „velké čtyřky“, respektive auditorem mimo „velkou čtyřku“.

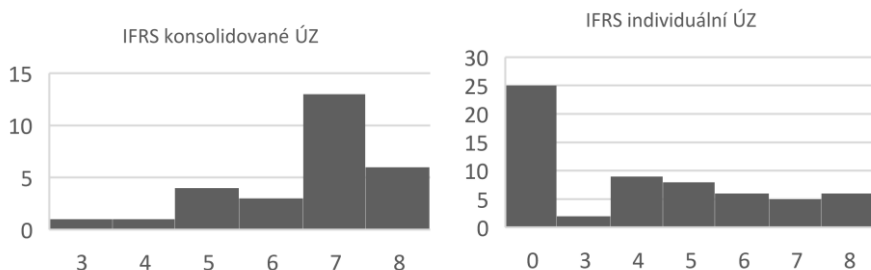
Výsledky jsou zobrazeny pomocí histogramů na obrázcích č. 3, 4, 5. Obrázek č. 3 zobrazuje histogram hodnocení splnění povinností celé skupiny emitentů, bez použití třídícího kritéria.

Obr. 3 Histogram hodnocení splnění povinností celé skupiny emitentů

Zdroj: Vlastní tvorba.

Při porovnání histogramů na obrázku č. 4 lze konstatovat, že emitenti patřící do skupiny s IFRS účetní závěrkou dosahují větší míry plnění povinností při zveřejňování výročních zpráv oproti emitentům patřícím do skupiny s IFRS individuální účetní závěrkou.

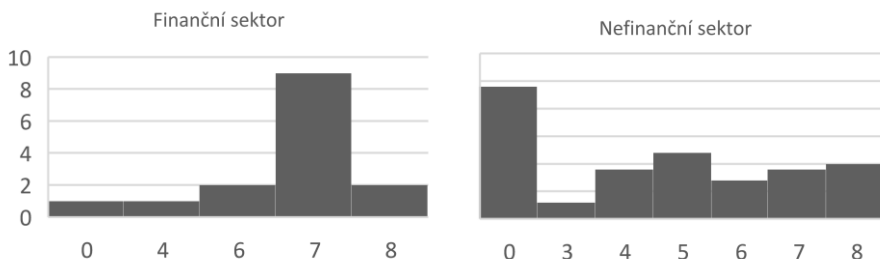
Obr. 4 Histogramy hodnocení splnění povinností IFRS konsolidované/individuální ÚZ

Zdroj: Vlastní tvorba.

Z porovnání histogramů na obrázku č. 5 vyplývá, že lepšího hodnocení dosáhli emitenti patřící do finančního sektoru.

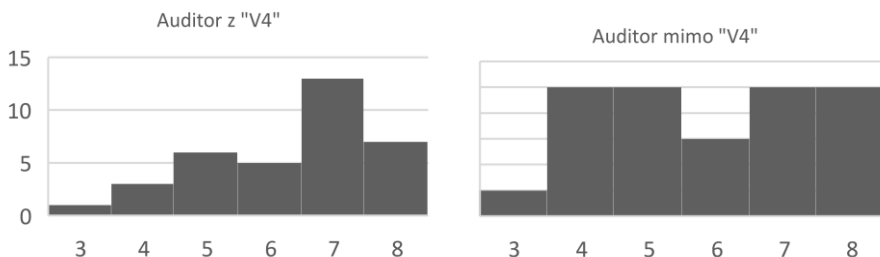
Obr. 5 Histogram hodnocení splnění povinností emitentů z finančního a nefinančního sektoru

Zdroj: Vlastní tvorba.

Z porovnání histogramů na obrázku č. 6 vyplývá že mírně lepšího hodnocení dosahují emitenti, kteří mají ověřenou účetní závěrku auditorem z „velké čtyřky“.

Obr. 6 Histogram hodnocení splnění povinností emitentů, u kterých audituje ÚZ auditor ze skupiny „V4“ nebo mimo skupinu „V4“

Zdroj: Vlastní tvorba.

Na základě individuálních údajů lze konstatovat různou míru plnění povinností u jednotlivých znaků výročních zpráv.

5 Závěr

Tento článek zkoumal míru plnění formálních povinností emitentů cenných papírů při zveřejňování účetních závěrek za rok 2020, tj. za první rok účinnosti Nařízení ESEF. Na základě údajů za rok 2020 bylo zjištěno, že míra plnění povinností je různá. Z porovnání podle kritérií lze konstatovat, že emitenti patřící do skupiny s IFRS účetní závěrkou dosahují větší míry plnění povinností při zveřejňování výročních zpráv oproti emitentům patřícím do skupiny s IFRS individuální účetní závěrkou. V případě emitentů patřících do finančního sektoru je míra plnění povinností vyšší při zveřejňování výročních zpráv oproti emitentům patřícím do skupiny emitentů mimo finanční sektor. U emitentů, kteří mají ověřenou účetní závěrku auditorem ze společností patřících do „velké čtyřky“ je pouze mírně vyšší míra plnění povinností při zveřejňování výročních zpráv oproti emitentům, kteří mají ověřenou účetní závěrku auditorem nepatřícím do skupiny „velké čtyřky“.

Pro emitenty, kteří dosáhli hodnocení na obrázku č. 3 hodnoty nula, bylo při detailním zkoumání zjištěno, že jde velmi často o tzv. SPV (Special Purpose Vehicle). Společnosti mají velmi krátkou historii v obchodním rejstříku, jejich účel je například pouze pro samotnou emisi dluhopisů. Další příčinou neplnění povinností při zveřejňování výročních zpráv může být nevymáhání těchto povinností ČNB, respektive nejsou dostupné informace o tom, že by ČNB tyto povinnosti vymáhala.

Uvedená zjištění mohou být užitečná např. pro ČNB pro nastavení formálních kontrol plnění povinností.

Článek má i určitá omezení. Nehodnotí se správnost značkování (např. zda peněžní prostředky jsou označované jako peníze atd.), ani vlastní obsah účetních závěrek. Současně byla data sbírána pouze za první rok účinnosti povinností, kdy plnění povinností mohlo být negativně ovlivněno i pandemií covid-19. Budoucí výzkum by se měl tedy zaměřit i na data z následujících období a zjistit, zda došlo ke zvýšení míry plnění povinností. Současně by výzkum měl zahrnout i vývoj v ostatních zemích Evropské unie. Po delším časovém odstupu by bylo vhodné i provést výzkum mezi uživateli účetních závěrek, zda a jakým způsobem ESEF přispěl k lepšímu zpracování zveřejňovaných dat.

Literatura

- ALLAM, A., LYMER, A., 2003. Developments in Internet financial reporting: review and analysis, across five developed countries. *The International Journal of Digital Accounting Research*. Sv. 3, č. 6, s. 165–199. doi: 10.4192/1577-8517-v3_6.
- APOSTOLOU, A. K., NANOPOULOS, K. A., 2009. Interactive financial reporting using XBRL: An overview of the global markets and Europe. *International Journal of Disclosure and Governance*. Sv. 6, č. 3, s. 262–272. doi: 10.1057/jdg.2009.3.
- BEERBAUM, D., PIECHOCKI, M., WEBER, Ch., 2018. Is there a Conflict between Principles-based Standard Setting and Structured Electronic Reporting with XBRL? *European Financial and Accounting Journal*. Sv. 12, č. 3, s. 33–52. doi: 10.18267/j.efaj.186.
- BONSÓN, E., 2001. The Role of XBRL in Europe. *The International Journal of Digital Accounting Research*. Sv. 1, č. 2, s. 101–110. doi: 10.4192/1577-8517-v1_5.
- BONSÓN, E., ESCOBAR, T., 2006. Digital reporting in Eastern Europe: An empirical study. *International Journal of Accounting Information Systems*. Sv. 7, č. 4, s. 299–318. doi: 10.1016/j.accinf.2006.09.001.
- FACCIA, A., MANNI, F., CAPITANIO, F., 2021. Mandatory ESG Reporting and XBRL Taxonomies Combination: ESG Ratings and Income Statement, a Sustainable Value-Added Disclosure. *Sustainability*. Sv. 13, č. 16, s. 8876. doi: 10.3390/su13168876.
- LIU, Ch., LUO, X., WANG, F. L., 2017. An empirical investigation on the impact of XBRL adoption on information asymmetry: Evidence from Europe. *Decision Support Systems*. Sv. 93, s. 42–50. doi: 10.1016/j.dss.2016.09.004.
- LYMER, A., DEBRECENY, R., GRAY, G., RAHMAN, A., 1999. *Business reporting on the Internet: a report prepared for the International Accounting Standards Committee*. London: International Accounting Standards Committee. Discussion paper.
- MARKELEVICH, A. J., FULLER, S., STUART, A., 2021. Regulatory Implementation Choices: The Case of XBRL. *SSRN Electronic Journal* [online]. [vid. 23. 9. 2022]. doi: 10.2139/ssrn.3819747.
- SCOPUS, 2022. *Analyse search results* [online]. [vid. 27. 9. 2022]. Dostupné z: <[https://www.scopus.com/term/analyzer.uri?origin=resultslist&src=s&s=\(TITLE-ABS-KEY\(esef\)+OR+TITLE-ABS-KEY\(xbri\)\)&sort=plf-f&sdt=b&sot=b&sl=44&count=726&analyzeResults=Analyze+results](https://www.scopus.com/term/analyzer.uri?origin=resultslist&src=s&s=(TITLE-ABS-KEY(esef)+OR+TITLE-ABS-KEY(xbri))&sort=plf-f&sdt=b&sot=b&sl=44&count=726&analyzeResults=Analyze+results)>.
- WAGENHOFER, A., 2007. Economic Consequences of Internet Financial Reporting. In: *New Dimensions of Business Reporting and XBRL* [online].

Wiesbaden: DUV. S. 99–123. [vid. 3. 1. 2023]. Dostupné z: doi: 10.1007/978-3-8350-9633-2_5.

ZHANY, Y., GUAN, Y., KIM, J. B., 2019. XBRL adoption and expected crash risk. *Journal of Accounting and Public Policy*. Sv. 38, č. 1, s. 31–52. doi: 10.1016/j.jaccpubpol.2019.01.003.

Electronic financial reporting in the Czech Republic: an empirical analysis of ESEF implementation

Oto Křivanec

Abstract:

The article examines how issuers of publicly traded securities comply with the EU Regulation on the European Single Electronic Format (ESEF) and related rules of the Czech National Bank. Based on a set of criteria, the paper empirically assesses the degree of formal compliance with the electronic disclosure obligations in a sample of Czech issuers. The analysis of data for the year 2020 reveals that issuers that are part of economic units for which consolidated financial statements are prepared in accordance with IFRS comply with formal disclosure obligations to a greater extent than issuers that prepare only individual financial statements in accordance with IFRS. Furthermore, a higher compliance rate was found for issuers belonging to the financial sector compared to entities outside the financial sector. Finally, audits of financial statements by big audit firms are associated with slightly higher compliance rates compared to issuers that have their financial statements audited by a non-„Big 4“ auditor.

Keywords: XBRL; ESEF; Financial statements.

JEL Classification: O33, M41.